

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Ausführliche Schwedische Grammatik

Dieterich, Udo Waldemar

Stockholm [u.a.], 1840

Ur: Svenska Folkets Historia, af Strinnholm.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-62596](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-62596)

stantiske Tyskarne, af honom befriade från både verdsligt och andligt slafveri, och så genom århundraden bibehållande hans namn i välsignadt minne. Svenskarne älskade och vördade honom såsom deras måhända största konung, endast att jemnföra med den lika stora och lika älskade farfadren. Axel Oxenstjerna satte honom högst. "Aldrig," skref han, "har Sverige egt en större konung. Gustaf Adolf den store och fäderneslandets fader äro titlar, dem han af oss rättvisligen förtjenat. Uti hela verlden finnes för närvarande ingen, som med honom kan jemnföras och har på många århundraden icke funnits. Jag tviflar om kommande tider någonsin skola frambringa hans like."

*Ur: Svenska Folkets Historia, af
Strinnholm.*

Vikingen, med sinnet fullt af stora, modiga beslut, hade blott ett val sig föresatt: att segra eller dö. Beggedera förde till målet. Sin död betraktade han som vägen till evig ära och namnkunnighet, sitt lif som en kamp till vinnande af detta mål. Hela hans lefnad var en kedja af kämpabragder och äfventyr, han sökte faror och ansåg för en lust att bekämpa dem. Från ungdomen förtrogen med vattnets element, och tillbringande på hafvet sommarn af året och sommarn af sin lefnad, mottog hans själ intrycket af den stora bild af naturen, som der omgaf honom. Hans afsigter gingo ut på idel stora ting, hans hopp, hans begär voro omätliga som hafvets rymd, då, ombord på sitt härnadsskepp han med sin blick mätte den vidsträckta bana, hafvet för honom öppnade, och styrande i det fjerran, obekanta blå, han med Frithiof quad om sin färd.

Nu skall jag segla

I kallaste stormen

Låta lätt undan

Långskeppet löpa.

Gungande på Drakens rygg på svallande sjö, kände han sig glad och fri som flygande fogeln. Träffade honom vidriga öden, så gick han dem med själsstorhet tillmötes. I storm och i nöd, i alla mötande vanskligheter, bibehöll han städse samma oförsagda sinne, för fall beredd som för medgång. Pröfvad i många skiften under beständiga färder till sjös och till lands, van att umgås med faror och äfventyr och att trösta på sig sjelf, förvärfvade han derigenom en köld, en sinnesrådighet och en fyndighet, som ofta räddade honom ur den brydsammaste ställning. Skeppsbrott, i stället att nedslå hans mod, gaf honom mera erfarenhet. Midt ibland vågor och klippor på hafvet, midt ibland fiender och faror på landet förlorade han aldrig förtroendet till sig sjelf och sin skicklighet att reda sig. *"Honom ofta missjemt varder hängande, som vida far."* — "Men i all våda och svårighet varder omsider alltid något att råda." — "Den endast, som vid allting rädder är, må intet råd gagna." — "Hug gifver halfva segern." Dessa och mångfaldiga andra af dylik art, i våra forntidssagor förekommande tänkespråk äro sådana, som alla voro hemtade ur erfarenhetens lefvande skola. Upphöjd öfver all fruktan och föraktande döden, fanns ingenting så djerft och äfventyrligt, som Vikingen icke vågade. I arf och blod och genom gudalära voro hos honom inplanterade de grundsatser, att verlden hörer tappra män till, att man heldre bör lefva derför att inlägga äro och beröm, än att komma till hög ålder, och att, af allt, det hederligaste var att lefva af vapen och dö i vapen.

Till kämpafärd mitt lif

I min ungdom vigdes.

— — — — —

Hårt hjerta i bröstet

Mig i barnår

Oden skänkt.

— — — — —

Ej tarfva kämpar

Döden att qvida.

Den ena hjeltebedriften uppmanade till nya. I täfling med hvarandra sökte härnadernas heroer att i kämpadåd och i storheten af företag öfvergå den ene den andre. Det fordrades, för att vinna ryktbarhet och namn på en skådeplats, som hvimlade af hjeltar, att man borde göra underverk. Till hvilka jätteföretag, förvånande kämpabragder och underbara äfventyr detta måste leda, det framte Vikingarnes historia och de minnen deraf, i synnerhet England, Frankrike, Södra Italien och Ryska riket bevara.

Till män med kämpakraft danades Forn-Skandinaviens ynglingar genom hela sin uppfostran. Uppfödd bland vapen, vandes gossen tidigt att umgås med dem och att fälla djur i skogen. Jagt och alla sådane öfningar, som gjorde kroppen stark och smidig och sinnet hurtigt och modigt, hörde till gosse- och ynglinga-ålderns mest älskade sysselsättningar och tidsfördrif. Man täflade i halsbrytande hopp från höjder, och i dristiga äfventyrliga språng öfver grafvar och åar, öfver hästar, människor och andra föremål; efter hand vande man sig att göra dessa språng betungad, och då först var konsten fulländad, när man deri kom till en viss grad af färdighet. Gunnar af Hlydarennan, en ansedd Isländsk man, gjorde i full vapenrustning hopp i värdret högre än han sjelf var, och det så väl baklänges som framåt; en annan Isländare, Skarphedin, visade sin skicklighet i ett språng öfver den tolf alnar breda ån Merkrfliot, och det oaktadt bräddarne på ömse sidor voro tillfrusna och mycket hala. Man läser i sagorna om dem, som än genom ett hastigt snedsprång åt sidan undanvikit de skott af pilar eller kastspjut, de med skölden icke kunde upptaga, än genom ett luftsprång öfver en hel krets af kringstående fiender räddat sig ur deras händer, än åter undkommit genom ett dristigt hopp ned ifrån branta höjder. En öfning, icke mindre halsbrytande och äfventyrlig, men mycket sedvanlig, var äfven den att klättra uppför branta klippor och berg. Redan naturen i nordn, såsom i alla bergiga länder, gjorde bergklättringen till en vana bland människorna och bragte dem till en viss färdighet deri; jagten, fågelfångsten,

hundra de anledningar kallade fjellets son uppför bergets och klippans brant. Men det var i denna, liksom i hvarje annan öfning, ett stort beröm att hinna till någon utmärkt höjd af konst och skicklighet. Deraf uppstod emellan de täflings- och ärelystna ynglingarne en kamp om företrädet i försökens vågsamhet, stegens säkerhet och greppens fasthet. Sagorna veta tala om flera, som kommit till en undransvärd färdighet i denna idrott. Bland andra berömmes en Hæring såsom den, hvilken kunde klättra uppför hvilket berg som helst. Olof Tryggvason, i alla idrotter den utmärktaste man i Norrige, besteg klippan Smalsarhorn och fäste sin sköld på dess spets. Samme konung låg en gång med sin flotta i en hamn under ett brant berg. Tyenne af hans män, täflingsvis uppräknande sina färdigheter, höllo ett vad, hvilkendera af dem skulle kunna klättra högst upp på berget. När de hunnit ett stycke upp, vände den, som sist var, åter tillbaka, och kom icke utan svårighet ned igen; den andra klättrade vidare, men blef omsider fastsittande på en fjellspets och kunde komma hvarken fram eller tillbaka; han befann sig i stor fara och nöd. Konungen uppmuntrade hans kamrater att skynda till hans hjälp; ingen vågade sig uppför den höga, branta klippväggen; då kastade Olof af sig kappan, klättrade sjelf dit upp, tog mannen under armen och kom oskadd med honom tillbaka. Färdigheter och täflingar som dessa icke blott gäfvo ynglingarne lynne för vågsamma äfventyr samt härdade deras kroppar och gjorde lemmarne smidiga, dessa samma ungdomsöfningar kommo dem äfven vid hundrafaldiga tillfällen på deras krigsfärder i fremmande länder väl till pass, då det gällde att bestiga murar och berg, eller på annat sätt att genom styrka och vighet utföra ett eller annat halsbrytande företag. De utländska krönikorna tala om Nordmännens hastiga, ilande marcher, och detta kom väl hufvudsakligen från den snabbhet och hurtighet i rörelser, de vunno genom sina ständiga färder, men vi finna äfven af sagorna, att kapplöpningar icke heller varit i Norden okända, fast mer satte Nordboerna, liksom de gamle Grekerna, värde på fotvighet, så att på lika sätt Ho-

merus tillägger Achilles det utmärkande epitet af snabbfotad, brukar den Nordiska sagan benämningarne *frar* och *fot-hvatr* om dem, som framför andra utmärkte sig genom styrka och vighet i lopp, och de funnos, som deri täflade med de snabbaste hästar; äfven Konungar nämnas, som egt mycken färdighet i denna idrott, bland dem äfven Olof Tryggvason. Andra, en Einar Tambaskelfer samt konungarne Harald Blåtand och Harald Hårdråde jemte flere berömmas såsom utmärkta i konsten att snabbt löpa på skidor. Och samma ynglingar och män, som på skidben blott med tillhjälp af en staf, i fornfädrens språk kallad skidageislan, lätt och hurtigt färdades öfver snöbetäckta fjell och marker, ilade på skor af jern eller stål med vindens fart öfver isbelagda vatten. Om sömmaren var det deras öfning, lust och förnöjelse att täfla med hvarandra i simmande, en konst, hvori de gamla Nordboerna så mycket mera voro mästare, som de på vattnet tillbragte en stor del af sin lefnad. Den endast ansågs för en god simmare, som inom kort tid kunde tillryggalägga ett långt stycke, som dessutom simmade icke blott afklädd, men äfven med kläderna på, och som förmådde i dykning länge utvärda. De täflande kämpade, brottades under vattnet, man förde hvarandra ned till djupet, den starkare höll sin medtäffare så länge nedtryckt under vattnet till dess han nästan var qväfd och intet förmådde mera, och icke sällan måste den segrande se till, huru han kunde få den öfvervunna utmattade åter i land. Ännu andra öfningar af mångahanda art funnos, hvarigenom forntidens män vunno en vighet och en färdighet i rörelser, som mycket underlättade och främjade alla deras företag. Man hade en lek, kallad svärds- eller handsaxalek (*handsaxa-leikr*), hvilken tillgick på det sätt, att man på en gång lekte med trenne små svärd (*handsöx*, *handsaxar*) så, att ett alltid var i luften, under det man hade ett i hvardera handen, och i det man uppkastade dessa hvart efter annat, grep man det nedfallande om handtaget eller vid udden. En Sigmund och en Endrid Illbreid omtalas i sagorna såsom mästare i denna idrott; men ingen öfverträffade Olof Tryggvason, ty midt under det

han utom bord ytterst på kanten af årorna gick rundt omkring sitt krigsskepp Ormen Långe under fullaste rodden, lekte han handsaxaleken, så att ett af svärden alltid var i luften, och alltid grep han det nedfallande i handfästet; en färdighet så undransvärd, att äfven den för sina idrotter utmärkte Endrid, då han under en täflan i dessa med Konungen uppmanades att göra detta efter, svarade, intagen af förundran: "icke bära Guds englar mig i välnet som eder." Bollkastning på isbelagda sjöar var en äfven mycket öflig lek, då bollen (knauttr) af den ene kastades i vädret med handen och slogs fram med bollträdet, af den andra togs likaledes med handen emot eller slogs med hans bollträd tillbaka, men till hvilket fordrades mycken skicklighet, emedan hans medspelare på allt sätt sökte hindra honom derigenom, att de skuffade honom omkull eller åt sidan eller slogo bollen bort för honom, eller derest han detta icke förmådde afvärja genom sin styrka, sin vighet och säkerhet i rörelser, blef det hans lott att uppsöka och återhemta det utefter isen långt bortrullande klotet. Leken var dessutom hård, emedan trädsklot, men icke uppstoppade bollar nyttjades. Icke sällan anställdes dessa bollkastningar såsom allmänna skådespel, då från hela den angränsande byggden alla innevånare inbjödes till åskådande; på Midfiardarisen på Island höllos ofta stora, kraftiga knattrleikar; Breidvikingarne hade för sed att anställa dem under de långa vinternätterna, och leksalar voro uppbyggda, der män vistades, som kommo från aflägsnare orter och vanligen kvarblefvo halfva månaden för att påse lekarne eller i dem deltaga. Af alla kroppsöfningar var dock ingen sedvanligare och mera högt älskad af ungdomen än brottandet. Deri uppöfvade gossar och ynglingar sina krafter och vunno härdighet, vighet, smidighet genom stadig öfning och täflan. Man hade sätt att brottas, dervid allt ankom på styrka och krafter, ännu andra sätt, deri öfvervigten vanns genom skicklighet och vighet; man iakttog regelbundna vändningar, kast och tag, man beräknade sina rörelser, man gick med konst och behändighet tillväga. På detta sätt, under idkeliga kraftrön och kämpaöfningar, uppveste

fortidens ynglingar till starka, modiga, härdade män, till sinne och kropp sunda, friska, kraftfulla, utgörande ett slägte, som man icke origtigt förliknat vid en ekskog i stormen.

*Ur: Minnes-Ord öfver P. U. Kernell,
af Atterbom.*

Den, som lefvat så, att hans umgänge aldrig väckte andra tankar, än rena och höga, aldrig andra känslor än oskyldiga och ljufva, — ja, att hans blotta anblick ovilkorligt erinrade om människohjertats vackraste egenskaper, fromhet, ömhet, kärlek: den säger jag, som så lefvat, har visserligen icke lefvat förgäfvets, hvarken för sin fosterbygd, eller för sitt slägte. Minst har han det, om han med dessa egenskaper förenat sådana, genom hvilkas sällsynta samband med de förra han kunnat tjena hvarje efter sann, efter ädel själsbildning sträfvande ungdom till föresyn. Utan tvifvel vore det redan en lycka, så ovanlig, som stor, att hafva känt en yngling, hvars hela väsende förrådde, såsom sitt ursprungligaste innehåll, detta underbara strängspel för en fullkomligare verlds musik, hvilket vi kalla fantasi, heldst när åminnelsen tillika förtäljde, huru hans sinne gaf åt detta strängspel en så ren stämning, att det i oafbrutna tongångar återklingade blott den blidaste godhets vecka och lättrörda känslighet, en så allsidig genljudsformåga, att det af ingen bland lifvets grund-accorder fäfangt anslogs. Men med all vår tjusta hågkomst, all vår billiga saknad, skulle vi likväl, i fall detta utgjort den älskade varelsens enda värde, icke våga påstå, att vår tankbild af andlig ungdoms-skönhet vore i honom, så långt mensklighetens närvarande vilkor tillåta, fullständigt framställd. Om han deremot med denna melodiska, denna blott i de varmaste människobröst befintliga natur-sympathi förenat det, som äfven hos de varmaste människor ej alltid finnes med henne befryndadt, viljans allvar, förståndets klarhet, vettgirighetens rast-